

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Waldemara Szpakowskiego

pt. „**ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNO-REKREACYJNE POBRZEŻA KOSZALIŃSKIEGO W LATACH 1989-2016**”

przygotowanej pod kierunkiem Promotora dr hab. Piotra Godlewskiego, prof. AWF i S
w Gdańsku

Poznań 2024, ss. 454

I. FORMALNA PODSTAWA RECENZJI

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Waldemara Szpakowskiego przygotowana pod kierunkiem Promotora dr hab. Piotra Godlewskiego, prof. AWF i S w Gdańsku, została przygotowana na podstawie Uchwały Rady Naukowej AWF w Poznaniu Nr 470/VI/24 z dnia 04.06.2024.

II. OCENA DOBORU PROBLEMATYKI BADAWCZEJ I TEMATU ROZPRAWY

A) Podstawą wyboru tematu rozprawy doktorskiej były zainteresowania badawcze Doktoranta zjawiskiem zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego obszaru Pobrzeża Koszalińskiego, a tym samym próbą przeanalizowania zmieniającego się potencjału turystycznego w/w destynacji na przestrzeni 27 lat (lata 1989-2016). Jednocześnie jak sam Doktorant zauważył (vide s.9) brak szczegółowych badań nad zagospodarowaniem turystycznym w/w destynacji skłoniło Go do podjęcia takich badań. Należy przyjąć, że rezultaty podjętych badań mogą stać się ważnym narzędziem wspierającym kształtowanie przyszłej polityki turystycznej na badanym obszarze.

B) Zagadnienia podjęte w pracy mają zarówno znaczenie poznawcze, jak i aplikacyjne, co zostało podkreślone w celach badania. Zrozumienie tych zagadnień jest kluczowe dla wytyczania przyszłych kierunków rozwoju turystyki i rekreacji na Pobrzeżu Koszalińskim, szczególnie w kontekście dynamicznie zmieniających się warunków społecznych, gospodarczych i ekonomicznych w badanym okresie czasu. Wyniki uzyskane przez Doktoranta mogą stanowić solidną podstawę do podejmowania dalszych działań w ramach polityki regionalnej, wspierając rozwój i zwiększając konkurencyjność tego regionu w obszarze turystyki i rekreacji. Warto zaznaczyć, że Pobrzeże Koszalińskie, mimo swojego potencjału, nie jest jeszcze w pełni

rozpoznawalne w świadomości turystów, co wskazuje na potrzebę intensywniejszej promocji i lepszej strategii marketingowej w celu podniesienia jego atrakcyjności na krajowym rynku turystycznym.

C) Dokonany przez Doktoranta wybór problemu badawczego ma także znaczenie dla nauki, gdyż zagadnienia podjęte w pracy nie były dotychczas badane w tak długim okresie czasu (badania dotyczą lat 1989-2016 - tj. okres 27 lat). W związku z tym podjęte badania mają charakter moim zdaniem innowacyjny.

D) Podsumowując, wybór przez Doktoranta badanej problematyki jako tematu rozprawy doktorskiej stanowi interesujące wyzwanie, którego opracowanie stanowi solidną podstawę do uzyskania stopnia naukowego doktora.

III. OCENA CELÓW PRACY I HIPOTEZ BADAWCZYCH

A) Przedstawione w rozprawie przez Doktoranta cele pracy pojawiają się w tekście dysertacji dwukrotnie jednak nieznacznie różnią się od siebie. Na s.9 cel ten przedstawiono następująco: *„Głównym celem niniejszej rozprawy było przeanalizowanie i ocena procesu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016”*, a na s.397: *„Głównym celem pracy był opis, analiza i diagnoza procesu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016 na tle dokonującego się procesu transformacji ustrojowej i gospodarczo-społecznej w Polsce”*. Analizując całą pracę proponowałbym przyjęcie jednego celu w brzmieniu np.: *„Głównym celem pracy była analiza i diagnoza procesu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016 na tle dokonującego się procesu transformacji ustrojowej i gospodarczo-społecznej w Polsce”*. Uważam, że taka propozycja określenia celu pracy, w sposób zdecydowany oddaje specyfikę podjętych w pracy badań.

B) W pracy przyjęto 7 pytań badawczych które sformułowano następująco:

1. *Jaki jest stan badań i literatura dotycząca problemu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego w latach 1989-2016?* (s.10),
2. *Czym charakteryzował się turystyczny obszar Pobrzeża Koszalińskiego?* (s.11),
3. *Jaka była polityka turystyczna państwa po 1989 r. i jak przebiegał proces transformacji po 1989 r. w kontekście skutków tego procesu w polityce turystycznej w skali ogólnopolskiej i na obszarze Pojezierza Koszalińskiego po 1989 r.?* (s.11),

4. *Jak dokonywał się proces prywatyzacji turystyki w uwarunkowaniach transformacji systemowej po 1989 r. na obszarze Pojezierza Koszalińskiego na tle przekształceń własnościowych w gospodarce turystycznej?* (s.11),

5. *Jaki był stan zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego z uwzględnieniem potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego przed transformacją w 1989 r.?* (s.11),

6. *Jak należy ocenić realizację procesu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016 z uwzględnieniem znaczenia planów perspektywicznych zagospodarowania i funduszy unijnych?* (s.11),

7. *Jak proces transformacji wpłynął na zadania samorządu terytorialnego w zakresie planowania rozwoju zagospodarowania turystycznego na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego i jakie były efekty tych przemian w latach 1989-2016?* (s.11).

C) Przyjęte w/w cele pracy są ściśle powiązane z jej tytułem i określają zakres analizowanych kolejno zagadnień. Ogólnie sformułowanie pytań badawczych zostało dokonane w sposób poprawny i komunikatywny i, że pozwalają one określić zakres problematyki badawczej.

D) Doktorant podjął się zadania odpowiedzi na w/w cele w części „Zakończenie” (ss.397-425). Niestety nie w pełni udzielił odpowiedzi na wszystkie pytania oraz nie udzielił pełnych odpowiedzi na postawione pytania badawcze, a mianowicie:

- pytanie 3 - Niestety brak jest tu odpowiedzi na pytanie dot. zmian na obszarze Pojezierza Koszalińskiego;

- pytanie 4 - na to pytanie udzielono odpowiedzi pod nr 5 (s.404);

- pytanie 5 - na to pytanie udzielono odpowiedzi pod nr 6 (s.405);

- pytanie 6 - na to pytanie udzielono odpowiedzi pod nr 7 (s.409);

- pytanie 7 - na to pytanie udzielono odpowiedzi pod nr 8 (s.418) oraz w sposób tylko opisowy (...) „Rozwój turystyki na terenie Pobrzeża Koszalińskiego był jednym z priorytetów polityki regionalnej i samorządowej w badanym okresie” (...) „w zakresie aktywizacji lokalnej gospodarki turystycznej” (...) - zawarto na ss. 420-423.

Podsumowując ocenę odpowiedzi na postawione cele badawcze pracy, należy stwierdzić, że mimo pewnych luk ta część dysertacji dla Doktoranta wypada korzystnie.

IV. OCENA ZAKRESU ROZPRAWY, ŹRÓDEŁ INFORMACJI I PODJĘTYCH METOD BADAWCZYCH

A) Przyjęty tytuł i cele badawcze wyznaczyły zakres pracy, którym była analiza zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobreża Koszalińskiego jako destynacji turystycznej, przy czym:

a) *zakres przestrzenny*: badania ograniczono do regionu geograficznego Pobreża Koszalińskiego,

b) *zakres czasowy*: zakres chronologiczny pracy mieści się w głównej cezurze lat 1989-2016 (27 lat),

c) *zakres przedmiotowy*: obejmował stan zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobreża Koszalińskiego, jako destynacji turystycznej, na tle rozwoju tego regionu oraz zmian i zachodzących procesów ustrojowych, społeczno-gospodarczych, ekonomicznych i turystycznych jakie dokonały się w badanym okresie czasu (tak w Polsce jak i w regionie),

d) *zakres podmiotowy*: obejmował analizę działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje, organizacje i podmioty gospodarcze oraz społeczne, które miały wpływ na zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne Pobreża Koszalińskiego.

B) Źródłami informacji były: bogate źródła archiwalne i drukowanych, które stanowiły podstawę badawczą. Materiały archiwalne obejmowały różnego rodzaju dokumenty, takie jak analizy, koncepcje, obwieszczenia, plany, protokoły, raporty, regulaminy, informacje, statuty, programy strategii oraz pisma, pochodzące głównie z archiwów centralnych i lokalnych. Duże znaczenie miały również publikacje źródłowe, takie jak opracowania statystyczne, sprawozdania które dostarczyły cennych informacji na temat rozwoju turystyki i zagospodarowania turystycznego regionu. Istotne dla opracowania w szczególności okazały się materiały przechowywane w Archiwum Akt Nowych, takie jak Zespoły Departamentu Ruchu Turystycznego, Głównego Komitetu Turystyki, Departamentu Ekonomiczno-Finansowego, Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, Instytutu Turystyki oraz Komitetu Turystyki. Przeprowadzona kwerenda w Państwowych Archiwach w Gdańsku, Koszalinie i Słupsku przyniosła cenne źródła materiałów, które zawierały konkretne informacje na temat zagospodarowania turystycznego Pobreża Koszalińskiego. Szczególną uwagę zwrócono na Zespoły Wojewódzkich Rad Narodowych, z których pozyskano informacje na temat stanu kultury fizycznej, sportu i turystyki oraz rozwoju zagospodarowania turystycznego

regionu. Wykorzystano również zasoby materiałów udostępnianych przez Centrum Informacji Turystycznej w Gdańsku, które dostarczało informacje dla całej sieci IT. Sprawozdania, raporty i plany działalności tego centrum były cennym źródłem materiałów, które dotyczyły m.in. ewidencji gestorów bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz organizacji turystycznych i paraturystycznych na terenie województw koszalińskiego, słupskiego i gdańskiego.

C) Literatura przedmiotu obejmowała: *Źródła archiwalne* (13 pozycji), *Prasa i czasopisma* (27 pozycji), *Druki urzędowe i normatywne* (84 pozycje), *Opracowania urzędów statystycznych* (22 pozycje), *Analizy, plany, programy, raporty, sprawozdania, strategie* (49 pozycji), *Opracowania* (66 pozycji), *Artykuły* (69 pozycji), *Netografię* (35 pozycji).

Recenzowana praca należy do obszaru nauk o kulturze fizycznej, w szczególności koncentrując się na badaniach dotyczących historii turystyki, która jest ściśle związana z elementami rekreacji i gospodarki turystycznej. Obejmuje szeroką analizę retrospektywną ekonomiki turystyki, z uwzględnieniem procesów związanych z rekreacją na Pobrzeżu Koszalińskim, co stanowi istotny aspekt rozwoju tego regionu.

Badania przeprowadzone w ramach pracy miały na celu szczegółowe zrozumienie przemian, jakie zachodziły w latach 1989-2016, i w jaki sposób zmiany polityczne, społeczno-gospodarcze, ekonomiczne oraz ustrojowe wpłynęły na rozwój turystyczno-rekreacyjny tej części Polski. Zakres tematyczny pracy obejmował analizę różnych aspektów zagospodarowania turystycznego, takich jak infrastruktura, baza noclegowa, zaplecze rekreacyjne oraz formy turystyki, które rozwijały się na przestrzeni badanych lat. W szczególności poddano badaniu rozwój inwestycji w obszarach nadmorskich, zmiany w strukturze turystyki, a także wpływ działań administracyjnych i polityki samorządowej na kształtowanie się sektora turystycznego. Metodologicznie praca oparta jest głównie na metodzie analizy historycznej, której zadaniem było prześledzenie procesów transformacji zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego na przestrzeni 27 lat.

Autor dokonał analizy dostępnych materiałów archiwalnych, raportów, planów zagospodarowania, dokumentów administracyjnych i innych pozwoliło na dość pełny obraz zmian, jakie zaszły w regionie. Ważnym elementem badań było także wykorzystanie metody indukcyjnej, polegającej na wnioskowaniu na podstawie

szczegółowych analiz źródeł, co umożliwiło formułowanie uogólnień i wniosków dotyczących rozwoju turystycznego w skali regionalnej.

Przedstawiona do recenzji praca nie tylko odnosi się do zagadnień historycznych, ale także do aspektów ekonomicznych i społecznych, ukazując jak rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych w analizowanym okresie czasu (1989-2016) wpłynął na badany region.

Reasumując powyższe, mimo wskazanych przeze mnie uwag (poniżej), dobór literatury przedmiotu oraz zakres jej cytowania w większości był prawidłowy i pozwalał na realizację założeń badawczych i obejmował wszystkie aspekty związane z tematyką rozprawy doktorskiej.

V. OCENA UKŁADU ROZPRAWY

A) Recenzowana rozprawa jest bardzo obszerna i liczy 454 strony i składa się ze wstępu, z pięciu rozdziałów merytorycznych - części oraz zakończenia, tworzących spójny i logiczny podział tematyczny (vide moje uwagi poniżej).

We **Wstępie** Doktorant dokonał charakterystyki badanego obszaru (scharakteryzowana została strefa nadmorska jako makroregion Pobreża Koszalińskiego ze szczególnym uwzględnieniem położenia, zakresu terytorialnego i klimatu regionu, a także walorów krajoznawczo-przyrodniczych, antropogenicznych, wypoczynkowych i rekreacyjnych).

W **Rozdziale I** dokonano charakterystyki badanego obszaru, co pozwala czytelnikowi lepiej zrozumieć kontekst poruszanych zagadnień. Przedstawiono strefę nadmorską jako makroregion Pobreża Koszalińskiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego położenia, zakresu terytorialnego oraz warunków klimatycznych. Omówiono również walory krajoznawczo-przyrodnicze, antropogeniczne oraz te, związane z wypoczynkiem i rekreacją.

II Rozdział poświęcony jest analizie procesu transformacji oraz jego wpływu na turystykę w Polsce, w szczególności na obszarze Pojezierza Koszalińskiego, w latach 1989-2016. Szczególną uwagę zwrócono na politykę turystyczną państwa po 1989 roku, przedstawiając charakterystykę przemian i ich skutki zarówno w skali krajowej, jak i regionalnej. Kluczowym zagadnieniem w tej części był opis transformacji bazy materialnej, w tym prywatyzacja sektora turystycznego w warunkach systemowych zmian.

Rozdział III dotyczy zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego w 1989 roku, w kontekście potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego. Analizowana była infrastruktura turystyczna jako element zagospodarowania oraz potencjał społeczno-kulturowy i zasoby ludzkie regionu.

Główną część pracy zawarł Doktorant w **Rozdziale IV**, gdzie przedstawił informacje dotyczące zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016. Rozdział ten składa się z pięciu podrozdziałów, w których poddano analizie produkt turystyczno-rekreacyjny, rozwój infrastruktury turystycznej, w tym komunikacji, bazy noclegowej, gastronomicznej oraz obiektów sportowo-rekreacyjnych. Omówiono w nim także zagospodarowanie w kontekście ochrony środowiska oraz plany rozwoju infrastruktury turystycznej z uwzględnieniem roli funduszy unijnych.

Ostatni **Rozdział V** skupia się na roli samorządów terytorialnych w planowaniu rozwoju turystyki na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016. Przeanalizowano politykę turystyczną z perspektywy działań i zadań realizowanych przez samorządy, takie jak urzędy marszałkowskie, powiatowe, miejskie i gminne.

Pracę kończy **Zakończenie** oraz: Bibliografia, Źródła, Źródła archiwalne, Źródła drukowane, Prasa i czasopisma, Druki urzędowe i normatywne, Opracowania urzędów statystycznych, Analizy, plany, programy, raporty, sprawozdania, strategie, Piśmiennictwo, Opracowania, Artykuły, Netografia, Wykaz skrótów, Wykaz wykresów, Wykaz tabel, Wykaz map oraz Załączniki.

Praca napisana jest w całości w języku polskim.

B) Przyjęty układ pracy pozwala ukazać problematykę badawczą oraz odpowiedzieć na postawione cele badawcze.

VI. ASPEKTY FORMALNE I JEZYKOWE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Praca została przygotowana formalnie dość poprawnie, choć zawiera również istotne usterki, które wymagają uwagi. Poniżej przedstawiam niektóre z nich wraz z sugestiami dotyczącymi poprawek.

Uwagi ogólne:

- a) Doktorant powinien dodać wszędzie przy źródłach własnych: „*Źródło: opracowania własne*” i podać rok (np. vide Wykres 1 s. 24, Wykres 2 s.30 i nast.).
- b) brak pełnych źródeł danych oraz brak tych źródeł w Bibliografii (m.in.):
 - brak w źródłach m.in. cytowanych w tekście informacji o m.in.

- Polska Organizacja Turystyczna, Pomorska Regionalna Organizacja Turystyczna,
- s.121 - przypis 239: Statut Stowarzyszenia Lokalna Organizacja Turystyczna Regionu Kołobrzeg,
 - brak podanych pełnych źródeł cytowanych materiałów m.in.:
- s.122 - przypis 240: Statut Lokalnej Organizacji Turystycznej Dorzecza Parsęty,
- s.124 - przypis 243: Statut Organizacji Ekowspólnota Lokalna Organizacja Turystyczna w Mielnie,
- s.127 - przypis 246: Statut Stowarzyszenia Lokalna Organizacja Turystyczna Łeba-Błękitna Kraina oraz przypis 247: Statut Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemia Lęborska,
 - inne uwagi:
- s.7 - przypis 14: Ibidem oraz s.18 - przypis 23 Ibidem i nast.: brak podanego nr strony,
- s.21 - przypis 25 (i nast.): brak pełnych danych wskazanego źródła,
- s. 24 - Wykres 1 (i nast.): brak danych, na jakiej podstawie przygotowano ten wykres,
- s.35: cytowany T. Lijewski - brak przypisu oraz brak w Bibliografii (jest: Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008),
- s.36: (...) „Zespół badawczy pod kierunkiem P. Łysonia przeprowadził obliczenia” - chyba Autor miał na myśli „D. Foremska i in...”,
- s.39: (...) „W przeszłości, ruchome wydmy Słowińskiego Parku Narodowego miały znaczenie militarne podczas drugiej wojny światowej. Obszar ten służył jako miejsce ćwiczeń dla oddziałów Afriki Korps przed ich wyjazdem do Afryki. Jest to fakt historyczny, który odzwierciedla strategiczne wykorzystanie unikalnych warunków terenowych parku (..) - informacje, choć interesujące i ciekawe, nie mają nic wspólnego z opisywanymi walorami przyrodniczymi wydm. Informację tą można by było umieścić w przypisie, a nie w głównym tekście,
- s.52: Mapa 6 - zupełnie nieczytelna treść,
- s.70: Przypis 150 - W. Alejziak, *Międzynarodowa polityka turystyczna*, wtir.awf.krakow.pl › attachments › article › mptur_wa [dostęp 20 stycznia 2016] - brak pełnych danych adresu www,
- s.72 (...) *W założeniach polityka turystyczna państwa miała także na celu (...) koordynację działań na szczeblu lokalnym (...)* - informacje zawarte w tej części tekstu nie są do końca spójne czasowo (m.in. nawiązujące do dokumentu rządowego pt. „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku” z roku 2008, o działalności Polskiej

Organizacji Turystycznej która powołano w roku 1999, a działalność rozpoczęła w roku 2000, itp.) odnoszą się do końca lat 90 tych i początku roku 2000, a nie do roku 1990

- s.72: (...) „Przeanalizowane dane wskazują na niedoinwestowanie sektora turystycznego w Polsce pod koniec 1990 r.” - na jakiej podstawie danych/badań Doktorant wysnuwa taki wniosek?

- s. 78: przypis 163 - Strategia Rozwoju Turystyki w latach 2001-2006, Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Turystyki w latach 2001-2006, Dokument Rządowy przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 kwietnia 2001 r., zmodyfikowany przez Radę Ministrów w dniu 10 września 2002, Warszawa 2002, s. 20. - a Doktorant pisze o latach 90-tych,

- s.97: jest: (...) *Istotne znaczenie dla dziedziny turystyki w Polsce miało rozpoczęcie działalności obszaru Polskiej Organizację Turystyczną (POT) (...) - powinno być: „Istotne znaczenie dla rozwoju turystyki w Polsce miało rozpoczęcie działalności Polskiej Organizacji Turystycznej (POT)”.*

- s.104 (...) „Jednym z przykładów tych zmian było otwarcie terenów wojskowych, które wcześniej były niedostępne dla turystów” (...) - proponowałbym uzupełnić ten tekst np. o informację, że: „dzięki takim zmianom, turyści mogą zwiedzać takie tereny i infrastrukturę znajdującą się właśnie na obszarze Pojezierza Koszalińskiego”.

Poniżej przedstawiam inne moje uwagi odnoszące się do materiału (zgodnie z zaproponowanym przez Doktoranta podziałem na części) Przedstawiam i proponuję następujące zmiany, które nadadzą pracy lepszą poprawność merytoryczną, spójność i czytelność.

Wstęp (ss.5-18)

- s.9: nie do końca zrozumiałą jest ten fragment tekstu: (...) „Autor, zarówno w tytule pracy, jak i w całej jej narracji, posługiwać się będzie rozszerzoną definicją zagospodarowania turystycznego z uwzględnieniem komponentu obejmującego zagospodarowanie rekreacyjne, które jest nierozłącznym elementem współczesnego zagospodarowania turystycznego, a także pojęciem infrastruktury turystycznej” (...)

2.3.2. W skali regionu Pobrzeża Koszalińskiego (ss.120-150)

Uwagi ogólna odnosząca się do tej części:

a) opisując przemiany które dokonały się na rynku usług turystycznych badanej destynacji, Doktorant powinien dla czytelności przedstawić (w układzie

chronologicznym) zmiany jakie nastąpiły po wprowadzeniu nowego podziału administracyjnego w Polsce.

b) zdecydowanie dla czytelności informacji tej części, Doktorant powinien w sposób chronologiczny przedstawić działalność ROT i LOT (dodatkowo zabrakło w przypadku np. „Stowarzyszenia LOT Regionu Kołobrzeg” i nast. LOT, informacji o datach powstania oraz informacji o działalności ROT - tj Zachodniopomorskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej - ZROT która została powołana w 2001 roku) - zamiast tego Doktorant wskazuje działalność „Pomorskiej Organizacji Turystycznej - PROT” i „Gdańskiej Organizacji Turystycznej - GOT” (niezrozumiały jest zapis: *„Pomorska Regionalna Organizacja Turystyczna (PROT) było odpowiednikiem ZROT dla województwa pomorskiego. Jego statutowe cele i zadania były skoncentrowane na promocji i rozwoju turystyki w regionie pomorskim”* (vide s.125) - przecież działania ZROT i PROT są zupełnie różne i odnoszą się do innych województw). W układzie chronologicznym proponowałbym również umieścić informacje (z jednoczesnym podziałem tekstu na poszczególnych „graczy” w ramach gospodarki turystycznej regionu - np. „Działalność gmin turystycznych”, „Branża turystyczna” itp.) o działaniach turystycznych gmin oraz działalności branży turystycznej (w tym np. hoteli, schronisk) i innych organizacji (np. PTTK) - niestety informacje tu zawarte są przez to mało czytelne.

- s.120: Doktorant błędnie zauważa, że: *„Regionalna Organizacja Turystyczna (ROT) pełniła funkcję instytucji nadrzędnej w stosunku do Lokalnych Organizacji Turystycznych (LOT), jednakże formalnie organizacje lokalne działały niezależnie w obrębie swoich gmin. Nie były bezpośrednio podporządkowane ROT, lecz podlegały samorządom lokalnym, które miały kontrolę nad ich działalnością”* - to nie są „instytucje” i ROT nie jest „instytucją nadrzędną” - funkcjonowanie ROT i LOT (działalność, zadania itp.) to działalność niezależnych stowarzyszeń działających zgodnie z ustawą o POT, i nigdy nie „*podlegały samorządom*” (jednostki samorządu terytorialnego - jst są członkami założycielami ROT lub LOT i są one na „równych prawach” jak inne podmioty, członkowie tych organizacji). Dobrze, że Doktorant w dalszej części pracy „łagodzi” swoje stanowisko w w/w sprawie. Jednocześnie w opisie działań ROT i LOT, proponowałbym używać czasu „teraźniejszego”, a nie „przeszłego” (jest np. „Istniała koordynacja i współdziałanie między tymi organizacjami”, „Współpraca między ROT a LOT obejmowała” – proponuję: „Istnieje koordynacja”, „współpraca obejmuje” itp.).

- s.121: brak tutaj zdecydowanie informacji o działalności ROT (ZROT).

2.4. Transformacja bazy materialnej - prywatyzacja turystyki w transformacji systemowej (ss.151-171)

- s.163: przypis 307 - brak podania źródeł przy cytowanych autorach.

Rozdział III Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne, a potencjał gospodarczy, społeczny i kulturowy na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego - stan na koniec 1989 r. (ss.171- 190)

- analizując treść zawartą w tym podrozdziale, proponowałbym zmienić tytuł - powinien on brzmieć np. „Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne, a potencjał gospodarczy, społeczny i kulturowy na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego - w latach 1975-1989”

3.1. Infrastruktura turystyczna na terenie Pobrzeża Koszalińskiego (ss.171- - s.171)

- nie zrozumiałą jest zapis: „*Infrastruktura turystyczna to zestaw fizycznych obiektów oraz dostarczanie towarów i usług kraju lub regionu, przeznaczonych do obsługi ruchu turystycznego*”.

- s.171: Doktorant zauważa, że: „*Analiza za lata 1975-1989 wykazała zróżnicowaną infrastrukturę turystyczną na terenie Pobrzeża Koszalińskiego. Wprawdzie istniały obszary, w których infrastruktura była stosunkowo dobrze rozwinięta, ale również miejsca, gdzie była ograniczona lub niewystarczająca*” - niestety na poparcie tego stwierdzenia nie przytacza żadnych konkretnych danych i analiz.

3.2. Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne Pobrzeża Koszalińskiego (ss.178-184)

- s.179: niezrozumiała jest przeprowadzona w tej części „analiza” zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego województwa gdańskiego (skoro Doktorant analizuje obszar Pobrzeża Koszalińskiego) - powinno dodać się informacje, że np. „*dla porównania, w ówczesnym województwie gdańskim zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne przedstawiało się następująco...*” i zaznaczyć, że analizy dokonywane są w perspektywie ówczesnych zmian administracyjnych kraju.

Rozdział IV Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016 (ss.190-354)

4.2.1. Komunikacja (ss. 203-226)

- do rozważania przez Doktoranta: informacje o szlakach turystycznych i ścieżkach rowerowych (vide ss.218-225) - czy nie powinny znaleźć się w części „Infrastruktura turystyczna”?

- zastosowana jest w tej części różna wielkość czcionki (vide m.in. ss.214-215).

4.2.2. Baza noclegowa (ss.226-257)

- dane na wykresie 9 (s.244) - „Miejsca noclegowe w tys. Pobrzeża Koszalińskiego w latach 2012-2016”) - czy nie wkraść się zamieszczone tu dane błąd? w 2016 jest to ilość prawie 70 tys., a w 2022 było 143,3 tys. miejsc noclegowych (wg. Urzędu Statystycznego „Turystyka w województwie zachodniopomorskim w 2022 r.”)

4.2.3. Baza gastronomiczna (ss.257-274)

- s.266: zapis niezrozumiały: dlaczego Doktorant pokazuje dane z województwa pomorskiego (powinien jasno zaznaczyć np. że dla porównania danych odnoszących się do infrastruktury bazy gastronomicznej, przedstawiono porównanie jej z terenem województwa pomorskiego - podobnie w przypadku innych analizowanych elementów oferty turystycznej).

4.2.4. Obiekty sportowo-rekreacyjne (ss.274-293)

- zastosowane wykresy są mało czytelne (np. s.289 - wykres 22 i s.291 wykres 23) - zdecydowanie ciekawym rozwiązaniem byłoby zastosowanie tabel (jak np. Tabela 3 na s.290 i nast.).

4.3. Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjnego w aspekcie ochrony środowiska (ss.293-306)

- na s.300 Doktorant wskazuje na dokument pt. „Program Ochrony Środowiska Województwa Koszalińskiego na lata 1986-1990” - niestety brak tego dokumentu w przypisach jak i w Bibliografii. Podobnie z innym cytowanym dokumentem: „Polska 2000 plus” ze s.301.

4.4. Plany perspektywiczne rozwoju zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego (ss.306-331)

Mało zrozumiałe jest w ramach przywołanego w tej części dokumentu strategicznego POT (Marketingowa strategia Polski w sektorze turystyki na lata 2008-2015) informacje odnoszące się do również potencjału województwa pomorskiego.

- s.310 przypis 463 i nast.: błąd w zapisie - jest: „A. Cichooska” - powinno być: „A.Cichońska”.

- s.313: cytowany „Program rozwoju Koszalina do 2015 r.” jest w tekście ale brak w przypisach i w Bibliografii.

- s.317: cytowany (...) „Program Operacyjny Piękniejszy Kołobrzeg do 2013 r.” jest w tekście ale brak w przypisach i w Bibliografii.

4.5. Wykorzystanie funduszy unijnych (ss.331-354)

Szkoda, że Doktorant przedstawiając w tej części zestawienie projektów realizowanych w regionie Pobrzeża Koszalińskiego, dla czytelności nie przedstawił tych danych np. w układzie tabelarycznym. Jednocześnie brak jest źródeł przedstawionych danych (cytowanych dokumentów-projektów). Niestety nie do końca jest zasadne przedstawianie programów realizowanych w Ustce, Sopocie oraz na terenie Kaszub (nie wskazano konkretnego obszaru – czy chodzi o teren północny?).

Rozdział V Rola samorządów terytorialnych w planowaniu rozwoju zagospodarowania turystycznego obszaru Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016 (ss.354-387)

5.1. Polityka turystyczna, a funkcje samorządu terytorialnego (s.354)

Po raz kolejny Autor przedstawia informacje odnoszące się do również działań podejmowanych (poza obszarem Pobrzeża Koszalińskiego) na terenie województwa pomorskiego.

5.2. Urzędy Marszałkowskie (Gdańsk, Szczecin) (ss.365-371)

Nie do końca zrozumiały jest w tej części przedstawianie informacji o „Gdańsku” i „Szczecinie”. Jednocześnie Doktorant w tej części (s.369) raz przedstawia informacje o zadaniach „Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku” (a podrozdział traktuje o zadaniach urzędu marszałkowskiego), a za chwilę o zadaniach „Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego” - w jakim celu są podane te informacje? W tej części znalazły się również informacje o działalności Pomorskiej Organizacji Turystycznej (PROT) - w jakim celu? Czy tym celem była jakaś „analiza porównawcza” w/w instytucji/podmiotów? (Doktorant dość enigmatycznie stwierdza na s.370, że: „*Analizując zadania obu urzędów, zauważono pewne zbieżności, co mogło sugerować, że opracowane regulaminy organizacyjne miały to samo źródło, jakim były przepisy ustawy o samorządzie województwa*”).

5.3. Urzędy starostw powiatu (Białogard, Koszalin, Lębork, Puck, Sławno, Słupsk, Wejherowo) (ss.371-378)

Szkoda, że Doktorant nie wskazał klucza wyboru analizowanych starostw/miast/gmin do ich charakterystyki oraz nie podał dokładnych informacji o okresach (lata), w których przedstawiane/opisywane są ich działania (poza powiatem Słupskim). Jednocześnie Doktorant dokonał dość skromnego podsumowania charakterystyki zadań i działań w/w jst.

5.4. Urzędy miasta (Białogard, Darłowo, Kołobrzeg, Koszalin, Łeba, Sianów, Sławno, Słupsk, Ustka, Wejherowo) (ss.378-387)

Moje uwagi jw.

5.5. Urzędy gminy (Biesiekierz, Choczewo, Krokowa, Mielno, Puck, Sianów, Smółdzino, Sławno, Ustronie Morskie, Wejherowo, Wicko) (ss.387-397)

Moje uwagi jw.

Zakończenie (ss.397-425)

W tej części Doktorant przedstawił odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Do rozważenia przez Doktoranta: moim zdaniem, jako swoiste podsumowanie poszczególnych części pracy i dla lepszego zobrazowania zmian w zakresie potencjału turystycznego badanej destynacji na przestrzeni analizowanych lat (w zakresie analizowanych elementów), warto byłoby posłużyć się wykresami, np. przedstawiającymi zmiany w infrastrukturze, takie jak liczba punktów informacji turystycznej, obiektów sportowo-rekreacyjnych, szlaków turystycznych itp. Dobrze byłoby również porównać ruch turystyczny w analizowanych miastach. Ogólnie, zastosowane w pracy podsumowania poszczególnych podrozdziałów moim zdaniem powinny być bardziej rozbudowane i dogłębne, aby lepiej oddać dynamikę zmian w badanych okresach czasu (latach) oraz wyraźniej uwypuklić najważniejsze wnioski płynące z analizy materiału.

Bibliografia (s.426)

- s.160: Doktorant powinien zdecydowanie uzupełnić przy źródłach www: „(dostęp: ...)”.

Mimo wskazanych niedociągnięć, język pracy jest klarowny, zrozumiały. Składnia i stylistyka są dość dobre (vide moje szczegółowe uwagi).

VII. MERYTORYCZNA OCENA PRACY

A) Ujęcie przez Doktoranta tematyki badań jest aktualne i dotyczy zagadnień, które dotychczas były badane tylko wycinkowo (na uwagę zasługuje długi okres czasowy przeprowadzonych badań - tj. 27 lat - 1989-2016 rok). Autor nie poprzestaje na opisie badanej problematyki, a stara się poznać analizowane zagadnienia na podstawie analizy danych historycznych itp. Zagadnienia są dość poprawnie analizowane i przedstawiane (vide moje uwagi), a przeprowadzona analiza wyników badań ma charakter dość kompleksowy.

B) Podejście Doktoranta do badanej problematyki w świetle aktualnej wiedzy jest prawidłowe i odpowiada regułom tego typu prac naukowych.

C) Doktorant przedstawiając w dysertacji kolejne zagadnienia nawiązuje do dotychczasowego dorobku z różnych dziedzin nauk oraz potrafi wykorzystać ten dorobek dla potrzeb swojej pracy i kolejno omawianych w niej zagadnień i zjawisk.

D) Analizowane przez Doktoranta zagadnienia zostały dość wyczerpująco uzasadnione wynikami własnych badań i szerokim podejściem, związanym z uwzględnieniem różnorodnych czynników i zjawisk które wywierały wpływ na turystykę i rekreację na terenie badanego regionu, w omawianym okresie czasu (tj. 1989-2016 r.).

E) Podkreślić należy innowacyjność problematyki badań, zwłaszcza ze względu na długi okres badawczy, który obejmuje dynamicznie zmieniające się warunki polityczno-gospodarcze, oraz różnorodność wykorzystywanych źródeł. Wykorzystanie (należy przyjąć, że z niemałym trudem) zarówno źródeł archiwalnych, dokumentów administracyjnych, jak i danych statystycznych sprawia, że wyniki badań mają dużą wartość poznawczą i praktyczną. Są one szczególnie przydatne dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego (jst), którzy na podstawie przedstawionej analizy zmian mogą podejmować lepsze decyzje dotyczące przyszłych kierunków rozwoju turystyki i rekreacji w regionie. Wnioski te mogą także służyć jako podstawa do opracowywania strategii rozwoju regionalnego oraz promocji turystycznej w przyszłości.

F) Wyniki badań potwierdzają przyjęte założenia badawcze, wskazując na fakt, że rozwój zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Pobrzeża Koszalińskiego był ściśle powiązany z zachodzącymi w regionie i kraju przemianami ustrojowymi oraz gospodarczymi. Zmiany te miały bezpośredni wpływ na kształtowanie zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego oraz na sposób, w jaki region był postrzegany przez turystów. Praca jest wartościowym wkładem do badań nad rozwojem turystyki regionalnej i jej ekonomicznymi oraz społecznymi uwarunkowaniami, dostarczając istotnych informacji dla planowania dalszych działań w tym zakresie.

G) Zdecydowane mankamenty pracy to:

- Doktorant zdecydowanie pominął w swej analizie okres lat 1975-1988, mimo, że na s.9 napisał: (...) *Zakres chronologiczny pracy mieści się w głównej cezurze lat 1989-2016. Rok 1989 stanowił kluczową dolną cezurę czasową dla tematu pracy ze względu na rozpoczęcie procesu przemian społeczno-politycznych i gospodarczych w Polsce oraz w krajach byłego bloku państw*

socjalistycznych. Ten okres przyniósł istotne zmiany zarówno w polityce, jak i w gospodarce, co miało bezpośredni wpływ na sektor turystyczny. Cezura końcowa, czyli 2016 r., została określona przez autora jako moment zakończenia badań i analizy. Ten rok stanowił punkt odniesienia dla oceny efektów przemian i zmian, które miały miejsce w okresie po transformacji ustrojowej. Obejmując analizę do roku 2016, autor mógł dokładnie prześledzić i ocenić skutki wprowadzonych reform oraz oszacować perspektywy rozwoju turystyki na badanym obszarze. Mimo że zakres chronologiczny pracy obejmuje lata 1989-2016, autor uwzględnił również okres przed transformacją ustrojową, czyli lata 1975-1988. Decyzja ta została podjęta w celu pełniejszego zobrazowania stanu turystyki przed okresem transformacji oraz zrozumienia wpływu wprowadzonego dwustopniowego podziału administracyjnego w 1975 r. na zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne w Polsce (...) - ale Doktorant nie przedstawił zmian obejmujących w/w okres lat 1975-1988 (ale podaje dane 1975-1989) - powinien dodać informacje w np. części: *Rozdział II Proces transformacji i jego wpływu na turystykę w Polsce na obszarze Pobrzeża Koszalińskiego w latach 1989-2016* 2.1. *Polityka turystyczna państwa po 1989 r.* (s.69),

- nie do końca zrozumiałą jest realizowany przez Doktoranta zamysł przedstawiania często danych odnoszących się do województwa pomorskiego, skoro analizuje obszar pobrzeża Koszalińskiego,
- Doktorant powinien korzystać również z nowszych źródeł danych (po roku 2019, ale analizujących i obejmujących badany przez siebie okres czasu),
- zastosowane w całej pracy wykresy są mało czytelne (brakuje wartości liczbowych, zwłaszcza przy wykresach „słupkowych” - np. wykres 10 s. 245 i w którym są również niepełne dane dot. np. schronisk i hoteli itp. - podobnie jest z wykresem 11 s.246 i nast.). Jednocześnie zastosowano w całej pracy różne typy wykresów - powoduje to małą czytelność przedstawianych danych, jak również dla czytelności danych, powinna być przyjęta inna wielkość skali na wykresach. Niezrozumiałe jest także podawanie przez Doktoranta danych źródłowych wykresów (m.in. 9,10,11 i nast.) - „*Źródło: opracowanie własne na podstawie roczników statystycznych województw pomorskiego i zachodniopomorskiego z lat 2012-2016*”, skoro analiza dotyczy obiektów noclegowych Pobrzeża Koszalińskiego w latach 2012-2016.

VIII. FORMALNA OCENA PRACY

A) Praca doktorska Pana mgr Waldemara Szpakowskiego pt. „Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne pobraża koszalińskiego w latach 1989-2016” została przygotowana pod kierunkiem Promotora dr hab. Piotra Godlewskiego, prof. AWFIS w Gdańsku.

B) Niniejsza recenzowana rozprawa, co wynika z jej treści, ma charakter interdyscyplinarny (kultura fizyczna, rekreacja, turystyka, zarządzanie, ekonomia, marketing, geografia).

C) Niniejsza rozprawa jest napisana dość klarownym językiem (z zastrzeżeniami które zawarłem powyżej).

D) W swoich rozważaniach Doktorant zachowuje logiczny ciąg wywodów, wykazując się umiejętnością prezentacji analizowanych zjawisk oraz w większości prawnością wnioskowania i interpretacji wyników badań (z zastrzeżeniami które zawarłem powyżej).

IX. OCENA PRACY POD WZGLĘDEM KWALIFIKACYJNYM - WNIOSEK KOŃCOWY - KONKLUZJA RECENZJI

A) Ważność tematyki badawczej podjętej przez Doktoranta wynika przede wszystkim z rosnącego znaczenia turystyki i rekreacji jako kluczowych elementów rozwoju regionalnego, zwłaszcza w obszarach nadmorskich, takich jak Pobraże Koszalińskie. W badanym okresie (1989-2016) region ten przechodził istotne zmiany społeczno-gospodarcze i ekonomiczne, które miały bezpośredni wpływ na kształtowanie się jego infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. Analiza tych procesów może przyczynić się do lepszego zrozumienia czynników, które warunkują rozwój regionalny, oraz wskazać na kierunki dalszych działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności turystycznej tego regionu. Badanie ma także walor aplikacyjny, gdyż wnioski mogą posłużyć jako podstawa do tworzenia strategii rozwoju turystycznego i polityki regionalnej, które pomogą w lepszym wykorzystaniu potencjału turystycznego Pobraża Koszalińskiego w przyszłości.

B) Należy zdecydowanie zauważyć, że podjęte przez Doktoranta zadanie badawcze było złożone i ambitne oraz wymagało szczegółowego podejścia, jednakże lepsze usystematyzowanie i uporządkowanie materiału mogłoby zdecydowanie poprawić przejrzystość przedstawionych treści. Większa konsekwencja w przedstawianiu

kolejnych zmian, szczególnie pod kątem ich chronologii wprowadziłaby większy porządek w narracji pracy.

Analizując całą pracę, można stwierdzić, że Doktorant wykazuje solidną wiedzę na temat omawianej problematyki, jednak zdecydowanie należy zadbać o bardziej precyzyjne usystematyzowanie danych. Powinny one być uporządkowane w sposób chronologiczny i tematyczny, co pozwoli na bardziej klarowną prezentację wniosków.

B) Biorąc pod uwagę: dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy, cele i problemy badawcze, zakres rozprawy, źródła informacji i metody badawcze, układ pracy oraz ocenę merytoryczną i formalną pracy, należy stwierdzić, że niniejsza praca spełnia wymogi rozprawy doktorskiej.

C) Pragnę zaznaczyć, że mimo wykazanych mankamentów (wskazanych w niniejszej Recenzji) rozprawa posiada bogaty materiał badawczy poparty dobrymi przykładami i wskazaniem, zakończony wnioskami, co w sposób zdecydowany podnosi wartość całej pracy. Moje zgłoszone uwagi, nie zmniejszają wartości pracy, ale chciałbym, aby zmusiły Doktoranta do innego sposobu spojrzenia na poruszane zagadnienie i być może poprawy materiału, jeśli byłby on publikowany w postaci artykułów lub w całości oraz ewentualnie w przygotowaniu i kontynuacji następnych badań.

D) Reasumując uważam, że przedstawiona do zrecenzowania praca spełnia wszystkie kryteria właściwe dla rozpraw doktorskich, co uzasadnia postawienie wniosku o przyjęcie rozprawy doktorskiej, dopuszczenie jej do publicznej obrony i kontynuowanie czynności w ramach przewodu doktorskiego Pana mgr Waldemara Szpakowskiego.

Dr hab. Dariusz Jacek Olszewski-Strzyżowski, prof. AWFIS Gdańsk

Chwaszczyno, 30.09.2024